

TA'LIMDA TENGLIK VA HAMKORLIK – INKLYUZIV
YONDASHUV

*DTPI Pedagogika fakulteti Pedagogika ta'lim yo'nalishi 102-P-24
guruh talabasi Tilakova Munisa Eson qizi*

ANOTATSIYA: *Ushbu maqolada inklyuziv ta'limning mohiyati, uning jamiyat va shaxs rivojlanishidagi o'rni yoritilgan. Inklyuziv yondashuvning asosiy tamoyillari — tenglik va hamkorlik orqali barcha bolalarning ta'lim jarayonida teng ishtirok etishi ta'minlanishi haqida fikr yuritilgan. O'zbekiston tajribasi va inklyuziv ta'limni joriy etishdagi dolzarb masalalar tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *Inklyuziv ta'lim, tenglik, hamkorlik, alohida ehtiyojli bolalar, pedagogik yondashuv, ijtimoiy adolat, taraqqiyot.*

Abstract: *This article highlights the essence of inclusive education and its role in the development of society and the individual. The main principles of the inclusive approach — equality and cooperation — are discussed, ensuring equal participation of all children in the educational process. The experience of Uzbekistan and the pressing issues of implementing inclusive education are analyzed.*

Keywords: *inclusive education, equality, cooperation, children with special needs, pedagogical approach, social justice, development.*

Аннотация: *В данной статье раскрыта сущность инклюзивного образования, его роль в развитии общества и личности. Рассмотрены основные принципы инклюзивного подхода — равенство и сотрудничество, благодаря которым обеспечивается равное участие всех детей в образовательном процессе. Проанализирован опыт Узбекистана и актуальные проблемы внедрения инклюзивного образования.*

Ключевые слова: *инклюзивное образование, равенство,*

сотрудничество, дети с особыми потребностями, педагогический подход, социальная справедливость, развитие.

KIRISH:

Bugungi globallashuv davrida har bir insonning ta'lim olish huquqini ta'minlash davlat siyosatining eng muhim vazifalaridan biridir. Inklyuziv ta'lim — bu nogironligi yoki turli xil rivojlanish ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarni umumiy ta'lim jarayoniga jalb etish, ularga sog'lom tengdoshlaridek imkoniyatlar yaratib berish tizimidir.

Inklyuziv yondashuvning asosiy tamoyillari — tenglik, hamkorlik va bag'rikenglikdir. Bu tamoyillar nafaqat ta'lim jarayonida, balki butun jamiyatda ijtimoiy adolatni qaror

toptirishga xizmat qiladi. O'quv jarayonida bunday sharoit yaratilishi o'quvchilarda o'zaro yordam, hamjihatlik, mehr-oqibat va birdamlik tuyg'ularini kuchaytiradi.

O'zbekiston Respublikasida ham inklyuziv ta'lim konsepsiyasi bosqichma-bosqich joriy qilinmoqda. Maktablarda maxsus sinflar tashkil etilishi, o'qituvchilarning qayta tayyorlanishi, ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish —

bularning barchasi inklyuziv ta'limni rivojlantirishning muhim qadamlaridir. Inklyuziv ta'lim nafaqat alohida ehtiyojli bolalar uchun, balki sog'lom tengdoshlar uchun ham foydalidir. Chunki ular birgalikda o'qish jarayonida ijtimoiy faollikni, muomala madaniyatini, jamoada ishlash ko'nikmalarini egallashadi. Natijada inklyuziv maktablar jamiyatda ijtimoiy totuvlikni, birdamlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shunday qilib, inklyuziv ta'lim — bu faqat ta'lim tizimidagi islohot emas, balki jamiyatning kelajak taraqqiyotiga, insonparvarlik tamoyillariga asoslangan buyuk qadriyatdir.

“Inklyuziv” atamasi lotincha “includere” so'zidan olingan bo'lib, “qamrab olmoq”, “o'z ichiga olmoq” ma'nosini bildiradi. Inklyuziv ta'lim – barcha bolalarni ularning jismoniy, ruhiy, ijtimoiy, madaniy yoki til jihatlaridan qat'i nazar umumiy

ta'lim jarayoniga kiritishni anglatadi. UNESCO va BMTning Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasida ham ta'limning universalligi, barcha uchun teng imkoniyat yaratish tamoyillari belgilab berilgan. Inklyuziv ta'limning asosiy tamoyillari:

1. Tenglik – barcha o'quvchilar uchun ta'lim olish huquqining bir xil bo'lishi.
2. Hamkorlik – o'qituvchi, ota-ona, psixolog va jamiyatning birgalikdagi sa'y- harakatlari.
3. Moslashuvchanlik – ta'lim dasturlarining har bir bolaning individual ehtiyojlariga moslashtirilishi.
4. Bag'rikenglik – turli xil imkoniyatlarga ega bo'lgan o'quvchilarga hurmat bilan yondashish. Inklyuziv ta'limning ahamiyati. Alohida ehtiyojli bolalarni jamiyatdan ajratib qo'ymaslik.

Ularni ijtimoiy hayotga tayyorlash. Sog'lom bolalarda mehr-oqibat, birdamlik va yordam ko'rsatish hissini kuchaytirish. Ta'lim tizimida insonparvarlik qadriyatlarini mustahkamlash. O'zbekistonda inklyuziv ta'lim rivoji. So'nggi yillarda mamlakatimizda inklyuziv ta'lim sohasida qator islohotlar amalga oshirilmoqda:

2019-yilda "Nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari to'g'risida"gi Qonun qabul qilindi. Maktablarda maxsus resurs xonalari tashkil etilmoqda. O'qituvchilar uchun maxsus malaka oshirish kurslari yo'lga qo'yildi. Elektron va raqamli ta'lim resurslari imkoniyati kengaymoqda.

Malakali kadrlar yetishmasligi. Maxsus texnika va o'quv-uslubiy materiallarning kamligi. Jamiyatda ba'zan uchraydigan stereotip va salbiy qarashlar.

Xulosa: Inklyuziv ta'lim — bu faqatgina pedagogik jarayon emas, balki ijtimoiy adolatni qaror toptirish, inson huquqlarini ta'minlash, jamiyat taraqqiyotini ta'minlovchi muhim tizimdir. Uning muvaffaqiyati uchun davlat, ota-onalar, ta'lim muassasalari va butun jamiyatning hamkorligi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi “Nogironligi bo‘lgan shaxslar huquqlari to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Nogironligi bo‘lgan shaxslarni qo‘llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – Toshkent, 2021.
4. UNESCO. Inclusive Education: Guidelines for Inclusion. – Paris: UNESCO, 2009.
5. United Nations. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. – New York: UN, 2006.